

فصل پنجم
آداب روابط

۱- قلمرو روابط انسان

انسان موجودی است با هویت فردی که در متن اجتماع زندگی می‌کند و هیچگاه نمی‌تواند خود را از جامعه منفک کند. از این رو همه احکام شرعی که با آن مواجه است به صورت مستقیم یا غیر مستقیم به جامعه و روابط با دیگران بازمی‌گردد.

۲. آداب روابط

قبل از مراعات این آداب لازم است در مورد مسائل زیر در نظر گرفته شود:

- تعیین قلمرو رابطه
- تعیین اولویت‌های رابطه
- تعیین حکم نازل شده از جانب خدا پیرامون آن رابطه

نکته: در صورتی که موارد فوق در نظر گرفته نشود گاه آداب حسنه‌ای در جایی که مناسب نیست آسیب‌های عمده‌ای ایجاد می‌کند. به عنوان نمونه حسن خلق به عنوان آدابی حسنه مطرح است همین حسن خلق و گشاده رویی و دست و دل‌بازی ممکن است در رابطه با دشمنان دین آسیب‌های فراوانی را ایجاد کند.

مهم‌ترین مسئله‌ای که تعیین کننده سطح روابط بین افراد و نیز اشیاء و پدیده‌هاست **رابطه بین انسان و ولی** است. در قرآن از این رابطه به عنوان «**صراط مستقیم**» یاد شده است. زیرا سایر روابط بر مدار آن معنا پیدا کرده و حقوق و آداب و ... که در رابطه‌ها حاکم است پس از آن مطرح می‌شود.

مهم ترین آداب روابط انسان

آداب راستگویی و امانت داری

آداب حسن خلق

آداب برّ و احسان به والدین

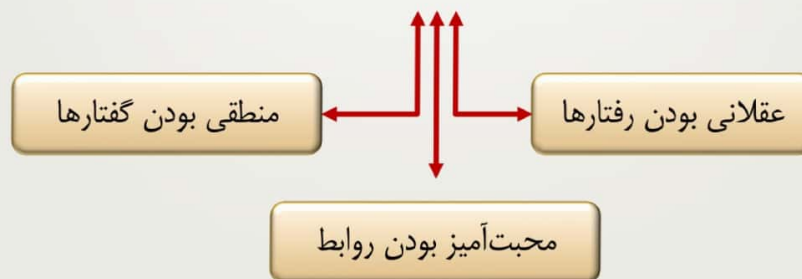
آداب حیا

آداب داد و ستد

۱-۲. آداب حسن خلق

- حسن خلق به مجموعه‌ای از صفات نیک و شایسته فرد گفته می‌شود که بر مدار حکم الهی و حق فرد را به نیکوترین ابراز در برابر دیگران سوق می‌دهد.
- برای اینکه کسی بتواند حسن خلق داشته باشد لازم است حداقل دیگران را مانند خود بداند.

عناصر اصلی حسن خلق

برخی از آداب حسن خلق

۱. دانستن ارزش حسن خلق در پیشگاه خداوند	۸. به نیکویی مقابله به مثل کردن
۲. علم به امکان به دست آوردن حسن خلق	۹. حلم در برابر جهل دیگران
۳. سعی در پیشی گرفتن در خوبی‌ها	۱۰. کظم غیظ
۴. الفت گیر و الفت پذیر بودن	۱۱. مدارا
۵. خوش رویی	۱۲. رفق نسبت به دیگران
۶. انصاف با مردم	۱۳. رفق نسبت به خانواده
۷. عفو و احسان به دیگران	۱۴. تواضع

۲-۲. آداب راستگویی و امانت‌داری

- امانت‌داری که به معنای ادای امانت محوله به نحو شایسته بدون کم و کاست و منت و اذیت است، یکی از مهم‌ترین مسائلی است که در آداب روابط توصیه شده است.
- راست‌گویی نیز به معنای دوری از خیانت است که در رفتار و گفتار ظهور یافته و موجب اعتماد و اطمینان دیگران به فرد می‌شود.

آداب راستگویی و امانت‌داری

۲. دعوت مردم به خوبی در عمل

۱. صدق در گفتار

۲-۳. آداب حیا

حیا به بروز اجتماعی عقل گفته می‌شود که در آن رفتار فرد نسبت به دیگران همراه با مراقبه‌ای ویژه است. در این مراقبه منجر می‌شود فرد نسبت به خود و دیگران در کمال ستاریت و عیب‌پوشی عمل کند. در روایات اهل بیت علیهم‌السلام حیا نشانه عقل دانسته شده و از رفتارهای شبه حیا که منجر به کتمان حق می‌شود به شدت نهی شده است.

برفی آداب حیا

۱. پرهیز از کم رویی در طلب علم	۳. توجه به ضرورت شناخت انواع حیا
۲. تقویت باورهای دینی	

وَالْحَيَاءُ خَمْسَةٌ أَنْوَاعٌ حَيَاءُ ذَنْبٍ وَ حَيَاءُ تَقْصِيرٍ وَ حَيَاءُ كِرَامَةٍ وَ حَيَاءُ حُبٍّ وَ حَيَاءُ هَيْبَةٍ وَ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْ ذَلِكَ أَهْلٌ
وَ لِأَهْلِهِ مَرْتَبَةٌ عَلَى حِدَةٍ

(مصباح الشريعة، ص: ۱۹۰)

و حیا بر پنج نوع می باشد:

1. حیا در مورد گناه.

2. حیا در مورد تقصیر و کوتاهی نمودن و لو به آوردن مکروهات باشد.

3. حیا در زمینه گرامی داشتن و اکرام.

4. حیا به اقتضای محبت و علاقه داشتن.

5. حیا در مورد عظمت و بزرگواری و هیبت.

۲-۴. آداب برّ و احسان به والدین

در بین مواردی که در آداب روابط به آن توجه ویژه شده و همراه با عبودیت خداوند توصیه شده است، نیکی به والدین است. نیکی به والدین در قرآن و روایات به عنوان شکر نعمت قدم نهادن در عالم هستی از اهمیت خاصی برخوردار است. برخی از نکاتی که در این رابطه لازم به توجه است در روایت زیر بیان شده است.

«قَالَ الصَّادِقُ ع بَرُّ الْوَالِدَيْنِ مِنْ حُسْنِ مَعْرِفَةِ الْعَبْدِ بِاللَّهِ تَعَالَى إِذْ لَا عِبَادَةَ أَسْرَعُ بُلُوغاً لِصَاحِبِهَا إِلَى رِضَا اللَّهِ مِنْ بَرِّ الْوَالِدَيْنِ الْمُؤْمِنِينَ لَوَجْهِ اللَّهِ تَعَالَى لِأَنَّ حَقَّ الْوَالِدَيْنِ مُشْتَقٌّ مِنْ حَقِّ اللَّهِ تَعَالَى إِذَا كَانَا عَلَى مِنْهَاجِ الدِّينِ وَالسُّنَّةِ»

نیکویی و خوبی با پدر و مادر نتیجه حسن معرفت و شناسایی پروردگار متعال است، زیرا عبادتی نیست که انسان را سریع‌تر برساند به رضای پروردگار، و بهتر باشد از نیکویی به والدین برای خدا، و حق پدر و مادر از حقوق خدا جدا و متفرع می‌شود، به شرط آنکه بر طریقه دین و روی روش اسلامی سلوک کنند.

۵-۲. آداب داد و ستد

انسان در روابط اجتماعی خود گریزی از داد و ستد ندارد. این داد و ستد ممکن است به شکل خرید و فروش و یا به شکل هدیه و بخشش بروز پیدا کند. در هر صورت برای هر یک از حالات آن آدابی بیان شده که دامنه‌ای بسیار وسیع را شامل می‌شود. در قرآن در **سوره مبارکه مطففین** به اصول کلی این داد و ستد اشاره شده است و دوری از کم‌فروشی در هر رفتاری را به عنوان اصل آداب و نیز احکام این باب معرفی کرده است. این موضوع در انواع معاملات با مردم نیز به شکل‌های مختلفی مورد توصیه قرار گرفته است.

برخی از آداب داد و ستد

۱. حسن معاشره در هر داد و ستد	۳. رعایت حدود داد و ستد
۲. داد و ستد بر مبنای عفو و صفح و غفران	